

Огляд нових надходжень Інституту рукопису

УДК 930.25:929Ком:93/94(477)"19"

*М. А. Філіпович,
кандидат історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського*

ОСОБОВИЙ АРХІВ О. С. КОМПАН У ФОНДАХ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО: СКЛАД ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Висвітлено історію надходження комплексу документів українського історика Олени Станіславівни Компан до фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, проаналізовано процес формування особового архівного фонду вченої, обґрунтовано його структуру, охарактеризовано склад та зміст та визначено інформаційну наповненість розділів фонду.

Ключові слова: Інститут рукопису НБУВ, особовий архівний фонд, наукове описування, Олена Станіславівна Компан, історія України, історіософія, політичні репресії, дисиденти, Інститут історії АН УРСР.

Складовою частиною спеціалізованого фонду Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ) є фонди особового походження – архіви видатних громадських діячів та науковців України. Серед них під № 297 зберігається особовий фонд Олени Станіславівни Компан (ф. 297 «Компан Олена Станіславівна (1916–1986) – історик»), що нині перебеває на стадії опрацювання.

Олена Компан (1916–1986) – відомий український історик, професор, доктор історичних наук, фахівець з історії пізнього Середньовіччя та раннього Нового часу. Серед її дослідницьких пріоритетів – історія українських міст та міщанства XVII ст., соціально-економічні питання середньовічної історії України, проблеми історичної демографії XVII ст., історія українського козацтва. Автор сотень публікацій, кількох монографій, зокрема унікальної праці «Міста України в другій половині XVII ст.» (Київ, 1963), О. Компан фактично створила власну школу в українській історіографії, яка не втратила своєї актуальності й у наш час [1].

© М. А. Філіпович, 2015

Життєвий та творчий шлях вченої був непростим. Справжня патріотка України, О. Компан (уроджена Ейсмонт) народилася в м. Єнакієве в родині поляка, інженера за освітою, та його дружини-росіянки. У 1937 р. її батька було репресовано комуністичним режимом. У ніч арешту від «вибуху крові» померла його дружина. На утриманні Олени лишилися двоє молодших братів і сестра.

Навчалася в Інституті іноземних мов (1933–1934) та Київському польському педагогічному інституті (1934–1935), який з ідеологічних причин було закрито, а частину студентів та викладачів заарештовано. У 1940 р. Олена Компан закінчила історичний факультет Київського університету.

Під час Другої світової війни Олена Компан разом з маленьким сином Ярославом, молодшим братом та свекром була евакуйована до Узбекистану, де працювала ланковою бригади бавовноробів (1941–1943). Її чоловік, Юрій Компан, загинув у перші місяці війни.

Повернувшись у 1944 р. до України, працювала в Державному республіканському історичному музеї УРСР м. Києва. Підробляючи друкаркою, познайомилася зі своїм другим чоловіком, письменником Іваном Юхимовичем Сенченком.

Від 1947 р. життя та доля О. Компан пов'язані з Інститутом історії АН УРСР: аспірантка (1947–1950), молодший науковий співробітник (1950–1956), старший науковий співробітник (1956–1972) відділу історії феодалізму. Її колегами та друзями були М. Брайчевський, О. Апанович, Я. Дзира. У 1950 р. під керівництвом Ф. Лося захистила кандидатську дисертацію «Формування робітничого класу залізорудної та металургійної промисловості Півдня України 80–90-х рр. XIX ст.». У 1964 р. захистила докторську дисертацію «Міста України у другій половині XVII ст.».

У 1972 р. «за пропаганду буржуазно-націоналістичних ідей і дружні взаємини з репресованими дисидентами», а формально – внаслідок бюджетного скорочення «неперспективної тематики», вчену було звільнено з Інституту історії (1955–1972) [1; 2].

Свої історичні студії доктор історичних наук Олена Компан продовжувала вдома. Протягом двох років діяла заборона на її виступи у пресі.

Померла Олена Станіславівна Компан 17 липня 1986 р. Похована у Києві на Байковому кладовищі поряд з Іваном Юхимовичем Сенченком. На спільному із чоловіком пам'ятнику вирізьблено напис: «Письменник Іван Сенченко. 1901–1975. Історик Олена Компан. 1916–1986».

Ім'я Олени Станіславівни Компан та її наукові студії відомі вузьким спеціалістам (дослідникам-медієвістам, фахівцям з урбаністики), але практично невідомі широкому науковому загалові. До цього часу чималий джерельний комплекс особового фонду дослідниці не залучений до наукового та суспільного обігу.

Архів О. С. Компан переданий у дар Інституту рукопису НБУВ онуком фондоутворювачки Іваном Ярославовичем Компаном 1 грудня 1999 р. (понад дві тисячі документів у розсіпу). Особовий фонд Олени Компан великий за обсягом і різноманітний за складом документів. Наразі архів перебуває в опрацюванні. Фонд № 297 систематизовано за дев'ятьма групами документів, згодом номінованими, як розділи: 1) «Наукові та творчі матеріали»; 2) «Біографічні матеріали»; 3) «Матеріали зі службової, професійної та громадської діяльності»; 4) «Листування»; 5) «Матеріали з дарчими написами фондоутворювачу»; 6) «Фотографії»; 7) «Матеріали родичів фондоутворювача»; 8) «Матеріали про фондоутворювача»; 9) «Матеріали інших осіб».

Найбільший за обсягом розділ фонду – «Наукові та творчі матеріали» – репрезентує багатогранні наукові інтереси дослідниці, її намагання вийти за рамки марксизму, глибоке володіння теоретичними підвалинами історичної науки – історіософією (термін, який в ті часи не вживався та міг викликати звинувачення у відступі від марксизму) [3; с. 429].

Серед документів фонду – реферат О. Компан про В. Н. Каразіна до приймальної комісії в аспірантуру Інституту історії АН УРСР (1947); примірник дисертації «Формирование рабочего класса железорудной и металлургической промышленности юга Украины 80–90 гг. XIX в.» на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (1950), авторизовані машинописи і автографи її статей, лекцій, а також численні робочі та підготовчі матеріали до наукових студій.

Задля кращого розуміння наукового та творчого спадку О. Компан, її широких наукових зацікавлень у межах рубрики виокремлено тематичні підрозділи, зокрема такі, як «Історія – точна наука», «Історія Запорозької січі», «Підготовчі матеріали про Григорія Сковороду», «Міста України», «Підготовчі матеріали про В. І. Вернадського», «Ренесанс», «Національне питання» та ін.

В основу поділу на тематичні підрозділи покладено інформаційне наповнення документів та авторські примітки на теках з документами (О. Компан фіксувала на теках загальні теми своїх наукових студій або вносила на обкладинку влучні цитати).

Особливої значимості фондові О.С. Компан надають неопубліковані праці дослідниці – як завершені наукові дослідження, так і уривки з її студій, зокрема «Той Поль, що без дев'ятої клепки» (1971), «Копиловці» (1971), «Мухомори», «Історичне товариство Нестора Літописця» (1982), «Письменник про феномен генія» (1985 р.; у співавторстві з І. Ю. Сенченком) та ін. Це переважно авторизований машинопис з правками.

В архіві О. Компан міститься велика кількість нотаток та виписок з різних джерел – поряд з класиками марксизму-ленінізму – виписки з «ревізійоністських» праць П. Тольятті, М. Джіласа, М. Блока та іншої опозиційної до офіційної ідеології літератури, з коментарями дослідниці, які правдиво розкривають її погляди та наукові уподобання.

Окрему групу документів складають вирізки та окремі відбитки з журналів, зібрані фондоутворювачем, з численними примітками на полях рукою дослідниці, зокрема часописи, що балансували на хиткій «цензурній грані»: журнали «Новый мир», «Иностранная литература», українська газета «Наше слово» (друкований орган Українського суспільно-культурного товариства у Варшаві, що не мав дозволу на розповсюдження у Радянському Союзі, особливо на теренах України) та ін.

Як підрозділ виокремлено рецензії та відгуки О. Компан на наукові праці різних осіб, зокрема рецензійні статті (авторизовані машинописи): «Сплав історичного мислення» на історичний роман у віршах Ліни Костенко «Маруся Чурай» (1980 р.), «За рікою за бистрою вогні горять великі» на дві книги Я. Боровського «Походження Києва» та «Мифологический мир древних киевлян» (1982 р.), рецензійна стаття «Київські Афіни» на друге видання книги З. Хижняк «Кієво-Могилянська Академія» (1982 р.), рецензійна стаття «Оце брат ваш Гайавата» на твір Г. Лонгфелло «Пісня про Гайавату» (видавництво «Веселка», 1983 р.), рецензії на твори В. Шевчука та Д. Кулиняка.

Розділ «Біографічні матеріали» охоплює невеликий, порівняно з іншими рубриками фонду, комплекс документів, серед них: рукописна автобіографія О. С. Компан (1956 р.), особовий листок з обліку кадрів (12.05.1954 р.) Інституту історії АН УРСР; щоденникові нотатки, записні книжки (містять спогади вченої про колег – співробітників Інституту історії), окремі віршовані твори – М. Гумільова, М. Волошина, М. Цветаєвої, В. Висоцького, Булата Окуджави, А. Ахматової, Л. Костенко, В. Стуса, важливі для розуміння особистісних рис фондоутворювачки, її читачьких зацікавлень.

Матеріали службової та громадської діяльності складають порівняно невелику частину фонду. Це запрошення на наукові конференції, зокрема з пропозицією взяти участь у пленарних засіданнях ІХ Міжнародного з'їзду славістів (Київ, 1983 р.), запрошення на сесії та літературні вечори, програми наукових конференцій та семінарів, а також документи, пов'язані з діяльністю Олени Компан в Українському товаристві охорони пам'яток історії та культури (очолювала секцію досоціалістичних формацій) та плановою роботою вченої в Інституті історії АН УРСР: проспекти видань, робочі звіти; протокол засідання відділу історії феодалізму 1967 р., на

якому розглядалася рецензійна стаття Олени Компан «Український ренесанс. Роздуми історика над проблемами мистецтвознавства».

Структурний розділ «Листування» складається з офіційного та приватного листування О. С. Компан. Серед офіційного епістолярію – вітальні листи та телеграми від Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Інституту історії АН УРСР, видавництва «Советский писатель». Приватне листування представлено листами від колег-істориків, рідних та друзів: М. Е. Котляревської, М. З. Преображенського, З. О. Кописького, Д. П. Калюжного, О. С. Завгороднього, П. Михайлини, від родин Дзюб, Вовчиків-Блакитних, Брюховецьких, Сенюків, Ейсмонтів, листуванням з онуками Іваном та Маргою Компан та ін.

Розділ «Матеріали з дарчими написами» містить окремі відбитки та вирізки з журналів з дарчими написами істориків П. М. Калениченка та О. І. Путро, педагога В. С. Ейсмонта (брата фондоутворювачки), краєзнавця Ф. Сахна та ін.

Серед фотоматеріалів – фото Олени Компан та її чоловіка, Івана Юхимовича Сенченка (індивідуальні та групові), їхніх родичів та знайомих (групові, індивідуальні та фотоальбом); фотографії з дарчими написами; тематичний альбом з листівками та фотографіями архітектурних пам'яток Польщі, видові фотографії та ін.

Розділ «Матеріали родичів фондоутворювача» репрезентує, насамперед, матеріали чоловіка О. С. Компан, відомого письменника Івана Юхимовича Сенченка (1901–1975). Серед документів розділу – біографічні матеріали, зокрема акти про прийняття на постійне зберігання особистого архіву Івана Юхимовича Сенченка до Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва УРСР (1979 р.) та Красногородського краєзнавчого музею (1981 р.); дарчі акти про передачу *Сенченко Оленою Станіславівною* документів її чоловіка до ЦДАМЛІ УРСР (1979 р.) та до Одеського державного літературного музею; новели, оповідання та нариси; казки та оповідання для дітей (серед них – твори, що не були опубліковані); художнє опрацювання міфів Давньої Греції («Пригоди Геркулеса»); посвідчення, листування, матеріали інших осіб з правками І. Сенченка (поема М. Брайчевського).

До розділу також входять документи сина фондоутворювачки, Ярослава Юрійовича Компана: варіанти розділів кандидатської дисертації, малюнок «Піратський бриг» (гуаш).

Розділ «Матеріали про фондоутворювача» включає рецензії та відгуки на праці О. С. Компан (машинописи, вирізки та відбитки з журналів), зокрема рецензію на її статтю «Київ і його внесок в культурний розвиток слов'янських народів і світову культуру» доктора історичних наук,

члена-кореспондента АН УРСР Ф. П. Шевченка; відгуки на її діяльність; повідомлення про захист кандидатської та докторської дисертацій (1950–1964 рр.); про захист дисертацій інших осіб (в якості опонента – Олена Компан; 1958–1969 рр.); повідомлення про участь у виборчих округах (1950 р.); машинопис поеми «Григорій Сковорода» М. Бревського (псевдонім Михайла Брайчевського) з приписом «Присвячується О. С. Компан» та ін.

Значну частину архіву Олени Компан становлять матеріали, номіновані як «Документи інших осіб». Виокремлюються у цій групі документи репресованих учених.

Окремим комплексом в особовому архіві О. С. Компан є документи (приблизно 18 канцелярських папок) історика (досліджував соціально-економічну історію Лівобережної України XVII–XVIII ст.), краєзнавця, архівіста Павла Костянтиновича Федоренка (1880–1962).

Павло Федоренко належить до так званої української історіографічної школи О. Лазаревського. Навчався на юридичному, а потім на історико-філологічному факультеті Університету св. Володимира (1909–1915). Викладав у Чернігівському вчительському інституті (згодом – Чернігівському інституті народної освіти) (1916–1930), в Чернігівському народному університеті (1917–1921). Разом з П. Дорошенком та А. Верзиловим був фундатором останнього навчального закладу. П. К. Федоренко – завідувач, старший науковий співробітник Чернігівського історичного архіву (1923–1934), науковий співробітник Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН (1927–1930). Протягом 1928–1930 рр. працював в Археографічній комісії ВУАН. У 1920 – на початку 1930-х років – член Чернігівського наукового товариства, керівник його історико-філологічної (потім – історико-краєзнавчої) секції.

П. К. Федоренка заарештовано 1930 р. та 1934 р. (звільнено через брак доказів стосовно його причетності до контрреволюційних організацій). Втретє Павло Федоренко позбавлений волі в 1938 р. і засуджений до 5-ти років заслання (покарання відбував у м. Казалинську).

Упродовж 1946–1948 рр. П. К. Федоренко обіймає посаду старшого наукового співробітника Історико-культурного заповідника «Києво-Печерська лавра». У 1948–1954 рр. – завідувач відділу, заступник директора Музею історії Корсунь-Шевченківської битви в м. Корсунь-Шевченківський.

П. К. Федоренка реабілітовано у 1959 р. [5].

Архівна спадщина Павла Федоренка, окрім Інституту рукопису НБУВ, зберігається у фондах Державного архіву Чернігівської області, Музею Корсунь-Шевченківської битви, в приватному зібранні Л. С. Федоренко, онуки вченого.

Серед документів Олени Компан – численні рукописні варіанти монографічного дослідження Павла Федоренка «Рудни Лівобережної

Украины в XVII–XVIII вв.» та підготовчі матеріали до нього [6]; відзиви та рецензії на монографію та зауваження автора на них.

В архіві зберігаються автографи та машинописи наукових праць П. Федоренка і підготовчі матеріали до них: «Освободительная война украинского народа 1648–1654 гг.», варіанти тексту «Усыпальница князя Юрия Долгорукого» з виправленнями Д. Ф. Красинського та Б. Д. Грекова (1948), «Хозяйство Киево-Печерского монастыря до секуляризации 1786 года» (1947 р.); «Промышленные предприятия Киево-Печерского монастыря в XVII–XVIII вв.». Серед наукових праць є також неопубліковані твори вченого, зокрема «Топографическое исследование Корсунской битвы 1648 года», «Богдан Хмельницкий в Корсуне» (початок 50-х рр.).

У фонді є картотеки (велика картотека міст, містечок та замків Лівобережної України, картотека «Рудні, гути 16–18 ст.») та творчі матеріали П. Федоренка (рукописний варіант повісті «Серебряная нить. Повесть в трёх книгах»).

Зберігаються матеріали службової діяльності П. Федоренка, зокрема документи, зібрані ним у «справі» про крадіжку вченим секретарем Історико-культурного заповідника «Києво-Печерська лавра» М. Ф. Головановим рукопису П. К. Федоренка «Рудни Левобережной Украины в XVII–XVIII вв.»; приватне та офіційне листування вченого з радянськими письменниками С. С. Смирновим та Н. С. Рибаким, з директором Науково-дослідного інституту краєзнавчої та музейної роботи А. Д. Маневським; матеріали з дарчими написами та фотографії.

Ймовірно, документи Павла Федоренка були передані ним Олені Компан (дослідниця була автором рецензії на монографічне дослідження П. Федоренка «Рудни Левобережной Украины в XVII–XVIII вв.», посилалася на його роботи у своїх дослідженнях). Документи П. К. Федоренка будуть вилучені з фонду № 297 та приєднані до фонду № 215 ІР НБУВ (ф. 215 «Федоренко Павло Костянтинович (1880–1962) – архівіст, історик»), який складається переважно з епістолярної спадщини вченого (в описі налічується 21 од. зб.) [4].

Серед матеріалів інших осіб в архіві Олени Компан зберігається частина (перший варіант другого розділу) монографічного дослідження «Эволюция феодальной ренты и хозяйства крупного феодала на Волынском Полесье» ще одного вченого з трагічною долею – репресованого українського історика, професора, доктора історичних наук Є. Д. Сташевського (1874–1938).

Учень М. В. Довнар-Запольського, Євген Дмитрович Сташевський – фахівець з економічної історії України, Росії, Західної Європи. Він – екстраординарний професор Київського комерційного інституту, професор

Університету св. Володимира та Київських вищих жіночих курсів (1915–1917); приват-доцент Новоросійського університету в Одесі (1920); професор та завідувач кафедри, декан Інституту народного господарства, Інституту зовнішніх відносин у Києві, Київського землевпорядного технікуму та одночасно – професор, завідувач кафедри Інституту народної освіти і Сільськогосподарського інституту в Кам'янці-Подільському (1921–1923). Упродовж 1937–1938 – старший науковий співробітник, консультант Інституту історії України АН УРСР.

Органами ВУЧК–НКВС і Державним політичним управлінням УСРР заарештовувався двічі (1919 р., 1930 р.), був звільнений. 12 червня 1938 р. позбавлений волі 3-м відділом Управління державної безпеки НКВС УРСР з обвинуваченням, що є «агентом іноземної розвідки, учасником контрреволюційної організації і пов'язаний з денікінською контррозвідкою в період громадянської війни». Убитий на допиті слідчим [2, с. 650–651; 8].

У фонді Олени Компан також містяться документи В. В. Боб'яка – «Короткий нарис (з переказу моїх предків) про походження с. Космач та виписка з архівського рукопису, який знаходився у Довбушівській церкві до 1944 року»; М. Ф. Котляра – тека з документами «Справа Котляра»; М. З. Суслопарова – машинопис статті з авторськими правками «Віттенбергська листівка 1569 року „Сонсіо Лерогум ад Леонес”». Нововідкрите джерело до історії реформації в Німеччині», його робочі матеріали, переклад з французької мови книги П. Арсена «Как пишется история» та робочі матеріали до перекладу (К., 1945), лист М. З. Суслопарова до О. Компан від 08.01.1970 р.; документи С. І. Білоконя, С. К. Сенюка, Ф. І. Сахна, І. М. Гончара та ін.

Підсумовуючи, зазначимо, що особовий архів Олени Станіславівни Компан великий за обсягом, різноманітний за складом та інформативний за змістом. Документи фонду висвітлюють життєвий та творчий шлях цієї неординарної вченої («золота пектораль української історії» – так назвав Олену Станіславівну один з її учнів) та становлять беззаперечний інтерес для дослідників у галузі біографістики. Матеріали архіву слугуватимуть повноцінним джерелом також для вивчення суспільно-політичного життя України 50–80-х років ХХ ст., зокрема репресивних процесів стосовно наукової та творчої інтелігенції.

Список використаних джерел

1. Историк Олена Компан : матеріали до біографії / упоряд. Я. Компан. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2007. – 532 с. : іл.

2. Інститут історії України НАН України. 1993–2006 / відп. ред. В. А. Смолій. – К. : Інститут історії України НАН України, 2006. – 818 с. : іл.
3. Брайчевський М. Пам'яті Олени Компан / М. Брайчевський // Історик Олена Компан : матеріали до біографії. – К., 2007. – С. 434.
4. ІР НБУВ, ф. 215, 21 од. зб.
5. Юркова О. В. Федоренко Павло Костянтинович / О. В. Юркова // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2013. – Т. 10 : Т–Я. – С. 275–276.
6. Федоренко П. К. Рудни Левобережной Украины в XVII–XVIII вв. / П. К. Федоренко – М. : Издательство Академии наук СССР, 1960. – 264 с.
7. Сташевский Е. Д. История докапиталистической ренты на Правобережной Украине в XVIII – первой половине XIX в. / Е. Д. Сташевский. – М. : Наука, 1968. – 484 с.
8. Рубльов О. С. Сташевський Євген Дмитрович / О. С. Рубльов // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2012. – Т. 9 : Прил–С. – С. 841.

References

1. Kompan, Ya. (Comp.). (2007). *Istoriya Olena Kompan: materialy do biografiy* [The historian Olena Compan: biography materials]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia. [In Ukrainian].
2. Smolii, V. A. (Ed.). (2006). *Instytut Istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 1993–2006* [Institute of History of Ukraine. 1993–2006]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [In Ukrainian].
3. Braichevskiy, M. (2007). Pamiati Oleny Kompan [In memory of Olena Compan]. In *Istoriya Olena Kompan: materialy do biografiy* [The historian Olena Compan: biography materials] (pp. 429–436). Kyiv. [In Ukrainian].
4. Fond 215. The Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
5. Yurkova, O. V. (2013). Fedorenko Pavlo Kostiantynovych. In V. A. Smolii et al. (Eds.) (Series ed.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Encyclopedia of the history of Ukraine]: Vol. 10. T–Ya (pp. 275–276). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
6. Fedorenko, P. K. (1960). *Rudni Levoberezhnoi Ukrainy v XVII–XVIII vv.* [Mines of Left-Bank Ukraine in the 17th–18th centuries]. Moscow: Izdatelstvo Akademii nauk SSSR. [In Russian].
7. Stashevskii, E. D. (1968). *Istoriia dokapitalisticheskoi renty na Pravoberezhnoi Ukraine v XVIII – pervoi polovine XIX v.* [History of pre-capitalism rent in Right-Bank Ukraine in the 18th – first half of the 19th centuries]. Moscow: Nauka. [In Russian].
8. Rubliov, O. S. (2012). Stashevskiy Yevhen Dmytrovych. In V. A. Smolii et al. (Eds.) (Series ed.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Encyclopedia of the history of Ukraine]: Vol. 9. Pryl–S (p. 841). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].

M. Filipovych

The personal archive of O. Kompan in the fonds of the Institute of Manuscript of V. Vernadsky National Library of Ukraine: composition and informational potential

The article describes the history of acquisition, structure and documental composition of the personal archival fond of the Ukrainian historian Olena Kompan (1816–1986). She was a researcher of the history of Ukraine in the late Middle Ages and the early Modern Era, a scientist with an active social position keeping in touch with the movement of the “sixtiers”.

The article covers O. Kompan’s biography, outlines her life as a researcher. The author analyzes the structural documental groups of O. Kompan’s personal archive, which were specified as a result of the fond scientific processing. Particular attention is paid to the section “Scientific and Creative Materials” representing broad scientific interests of O. Kompan as a historian and a historiosopher.

A group of documents “Materials of the Fond Creator Relatives”, containing the researcher’s husband documents, is of great interest. Her husband was a famous Ukrainian writer – Ivan Senchenko. Another noteworthy category is “Materials of other People” including the documents of the former political prisoners – Ukrainian scientists Pavlo Fedorenko (1880–1962) and Yevhen Stashevsky (1884–1938).

Key words: Institute of Manuscript of VNLU, personal archival fond, scientific description, O. Kompan, history of Ukraine, historiosophy, political repressions, dissidents, Institute of History of the AS of USSR.

М. А. Филипович

Личный архив Е. С. Компан в фондах Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского: состав и информационный потенциал

В статье рассмотрены история поступления, структура и документальный состав личного архивного фонда украинского историка Елены Станиславовны Компан (1816–1986) – исследователя истории Украины эпохи позднего Средневековья и раннего Нового времени, учёной с активной общественной позицией, поддерживающей связь с движением «шестидесятников».

Освещена биография учёной, очерчен её исследовательский путь. Проанализированы структурные группы документов личного архива Е. Компан, выделенные в результате научной обработки фонда. Особое внимание уделено рубрике «Научные и творческие материалы», которая представляет широкие научные интересы Е. Компан как историка и историософа.

Значительный интерес представляет группа документов «Материалы родственников фондообразователя», которая содержит документы мужа исследовательницы, известного украинского писателя Ивана Ефимовича Сенченко, а также категория «Материалы других лиц», среди материалов которой документы репрессированных украинских учёных – Павла Константиновича Федоренко (1880–1962) и Евгения Дмитриевича Сташевского (1884–1938).

Ключевые слова: Институт рукописи НБУВ, личный архивный фонд, научное описание, Е. С. Компан, история Украины, историософия, политические репрессии, диссиденты, Институт истории АН УССР.